

док. техн. наук, проф. **Богданович В.Ю.** (ЦНДІ ЗСУ)
к.в.н, ст.д. **Цибізов А.Л.** (ЦНДІ ЗСУ)
к.юр.н, доц. **Гуляк О.В.** (АО "Українська оборонна промисловість")

DOI: <https://doi.org/10.17721/2519-481X/2025/89-06>

СПРОЩЕНА МЕТОДИКА ОБҐРУНТУВАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО КОРИГУВАННЯ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ ТА ВІЙСЬКОВОЇ МОГУТНОСТІ НЕДРУЖНІХ ДЕРЖАВ

Стаття присвячена вивченню спрощеної методики обґрунтування рекомендацій щодо коригування політики національної безпеки за результатами стратегічного аналізу факторів геополітичної та військової могутності недружніх держав, яка містить дві основні складові, що дають змогу обґрунтовувати рекомендації щодо внесення змін у Стратегію національної безпеки та у Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України. Мета статті-розроблення спрощеної методики обґрунтування рекомендацій щодо коригування політики національної безпеки держави за результатами стратегічного аналізу геополітичної та військової могутності недружніх держав. Використано аналіз літературних джерел методики обґрунтування рекомендацій щодо коригування політики національної безпеки за результатами стратегічного аналізу факторів геополітичної та військової могутності недружніх держав. Використано теоретичні методи наукових досліджень, а саме: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизацію. Результати досліджень полягають у методиці з оцінювання геополітичної і військової могутності вибраної держави на основі факторів, які визначаються за допомогою інформаційно-моніторингової системи. При цьому геополітична складова методики орієнтується на коригуванні політики національної безпеки таким чином, щоб знизити рівень геополітичної могутності недружньої держави, а військова складова – на підвищенні військової могутності власної держави, у тому числі й шляхом розвитку оборонно-промислового комплексу.

Обґрунтовані у такий спосіб пропозиції щодо впровадження зазначених заходів фіксуються і передаються у Центр прийняття рішень для подальшої обробки.

В перспективі можлива адаптація військової могутності України до визначеного у правовому просторі рівня військової могутності вибраної недружньої держави.

Ключові слова: безпекове середовище, воєнна безпека, військова могутність держави, геополітична могутність держави, загрози воєнного характеру, національна безпека, стратегічний аналіз, "чорні лебеді".

Вступ та постановка проблеми. Воєнно-політичне керівництво держави зацікавлене у розробленні експертно-аналітичного інструментарію стратегічного оцінювання (прогнозування) політики недружніх держав, здатних протидіяти, у тому числі із залученням збройних засобів, реалізації національних інтересів України. Завчасне і ефективне виявлення намірів недружніх держав, превентивне реагування на загрози національній безпеці, своєчасне розроблення ефективного озброєння, військової та спеціальної техніки національним оборонно-промисловим комплексом (ОПК) дасть змогу підвищити рівень забезпечення національної безпеки у її визначальних сферах, рівень захисту об'єктів критичної інфраструктури, покращити стан всеосяжної оборони, зміцнити національний дух і в цілому військову могутність держави.

Статтю присвячено проблемі раннього виявлення намірів і підготовки недружніх держав до протидії реалізації національних інтересів Україною у визначеній перспективі за результатами стратегічного аналізу геополітичної і військової могутності цих держав.

Сучасна система міжнародної безпеки перебуває у стані глибокої турбулентності, що зумовлено наростанням геополітичної конкуренції, трансформацією регіональних балансів сил,

появою нових центрів впливу та ускладненням конфліктогенних процесів. Сучасне безпекове середовище характеризується високою непередбачуваністю та демонструє нестійкість світового порядку (Муженко та ін., 2024).

Поява нових гарячих точок на глобальній мапі, неочікувані технологічні прориви, масштабні політичні зміни в окремих країнах, а також широке застосування безпілотних і роботизованих систем озброєння формують безпекове середовище, у якому висока непередбачуваність майбутнього стає новою нормою.

У таких умовах першочерговими завданнями військово-політичного керівництва держави стають захист суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності, що потребує формування оновленої, науково обґрунтованої стратегії національної та воєнної безпеки (Стратегія національної безпеки..., 2020). Її розроблення можливе лише за умови впровадження сучасних технологій стратегічного аналізу, здатних враховувати як детерміновані геополітичні чинники, так і широкий спектр динамічних конфліктогенних процесів і явищ.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. У науковій літературі проблематиці оцінювання рівня впливу негативних тенденцій та загроз безпекового середовища на національну безпеку держави приділено значну увагу. Зокрема, автори свідчать, що таке оцінювання суттєво залежить від якісного аналізу інформації і своєчасних прогнозів.

Так, у дослідженні (Kotoulas, & Pusztai, 2022), в якому автори акцентують увагу на геополітичних мотивах і ревізіоністських імперативах росії, що визначають її зовнішньополітичну поведінку на міжнародній арені, висвітлюються методологічні підходи до аналізу причин, характеру та наслідків воєнних конфліктів, що вже мали місце в історії. Зокрема, значущим для досліджень у сфері воєнної безпеки є акцент на системному підході до оцінювання зовнішніх загроз та стратегічних викликів, включно з сучасними кіберзагрозами, тероризмом і поширенням зброї масового ураження. Книга слугує методологічною основою для розроблення комплексних стратегій управління ризиками у сфері національної та регіональної безпеки, але не дає змоги здійснювати стратегічний аналіз геополітичних факторів і процесів.

У дослідженні (Taleb, 2010) розглянуто феномен малоймовірних, але високоефектних подій ("чорних лебедів"), які радикально змінюють перебіг соціальних, економічних і політичних процесів та не піддаються традиційному прогнозуванню. Для тематики статті джерело є методологічно значущим, оскільки обґрунтовує обмеженість лінійних і детерміністських підходів до аналізу складних систем безпеки. Запропонована автором логіка мислення в умовах радикальної невизначеності безпосередньо підсилює необхідність використання адаптивних, ієрархічних і сценарних методів стратегічного аналізу. У контексті дослідження книга формує теоретичне підґрунтя для включення "чорних лебедів" до методики оцінювання військової могутності вибраної держави.

У монографії (Богданович та ін., 2021) запропоновано методологічний інструментарій забезпечення воєнної безпеки України в умовах сучасних, зокрема асиметричних, загроз. У ній розроблено методику оцінювання зовнішнього безпекового середовища та запропоновано практичний підхід для його аналізу в умовах сучасних збройних конфліктів. Матеріал може бути частково використаний для оцінювання військової могутності держави.

Однак, у відкритих джерелах, з якими вдалося ознайомитися авторам, відсутні методики стратегічного аналізу геополітичної і військової складової факторів і їхніх показників, ініційованих іншими авторами.

Метою статті є: розроблення спрощеної методики обґрунтування рекомендацій щодо коригування політики національної безпеки держави за результатами стратегічного аналізу геополітичної та військової могутності недружніх держав.

Виклад основного матеріалу. Суть спрощеної методики полягає в експертно-аналітичному оцінюванні змін геополітичної і воєнної могутності вибраної держави на основі геополітичних та військово-політичних факторів та їхніх основних показників за допомогою інформаційно-моніторингової системи (Богданович, & Висідалко, 2015), виявленні найбільш впливових показників геополітичної та військової могутності, за якими здійснюється пошук заходів із прискореного зниження ("замороження") рівня геополітичної могутності недружньої держави (етапи з індексом г) або підвищення рівня військової могутності власної держави,

наприклад, пропозиції ОПК щодо впровадження новітніх зразків озброєння та військової техніки (етапи з індексом в), рис. 1.

Обґрунтовані у такий спосіб рекомендації щодо впровадження пропонованих заходів фіксують і передають у Центр ухвалення рішень для подальшого оброблення.

Спрощена методика охоплює дві інформаційно насичені складові: геополітичну і військову. За рішенням вищого військово-політичного керівництва спрощена методика може використовуватися оперативними черговими військово-стратегічних структур у повсякденній діяльності, а в разі виявлення змін, що перевищують установлені пороги, здійснюється оцінювання геополітичної та військової могутності з використанням Комплексної методики обґрунтування рекомендацій щодо коригування політики національної безпеки за результатами стратегічного аналізу геополітичної та військової могутності недружніх держав (далі комплексна методика).

Звісно, що оцінювання за цією методикою має здійснюватися окремим сертифікованим підрозділом, призначеним для такої діяльності.

На етапі № 1 в, г вхідними даними для спрощеної методики є множина недружніх держав $\{G_{ndm}\}$, $m=1, M$, де M – загальна кількість недружніх держав.

Формування множин факторів геополітичної і військової могутності та їхніх показників здійснюється періодично, а самі ієрархії оцінювання геополітичної та військової могутності кожної m -ї недружньої держави містяться у відповідній базі даних.

За допомогою інформаційно-моніторингової системи (Богданович, & Висідалко, 2015), здійснюється оцінювання поточних рівнів геополітичної та військової могутності m -ї недружньої держави або змін цих рівнів.

Спрощену схему методики обґрунтування рекомендацій щодо коригування політики національної безпеки розглянемо на прикладі стратегічного аналізу військової могутності недружніх держав.

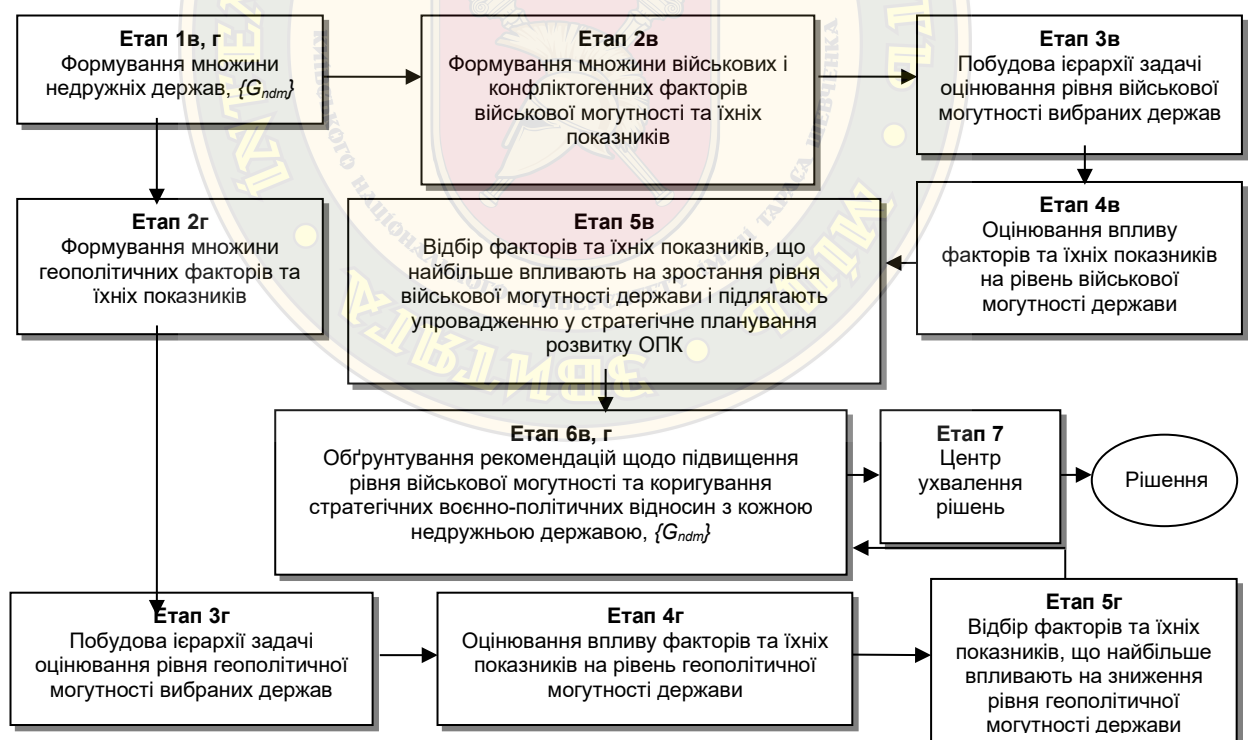

Рисунок 1 – Спрощена схема методики обґрунтування рекомендацій щодо коригування політики національної безпеки за результатами стратегічного аналізу геополітичної і військової могутності недружніх держав

На етапі № 2 в експерти формують множини військових факторів та їхніх показників, які у сукупності формують військову могутність держави. Зрозуміло, що для кожної держави ця множина факторів і показників буде своя, тому у більшості випадків можна знайти специфічні, притаманні саме цій державі фактори (Богданович, Сvida, & Скулиш, 2012).

Для подальших викладок вибираємо гіпотетичну недружню державу G_{ndm} , воєнний потенціал якої подібний до воєнного потенціалу України.

На етапі № 3 в будується ієрархія задачі оцінювання рівня військової могутності вибраної недружньої держави (рис. 2).

Рисунок 2 – Спрощена ієрархія задачі оцінювання рівня військової могутності m -ї недружньої держави, G_{ndm}

На етапі № 4 в здійснюється експертно-аналітичне оцінювання впливу факторів та їхніх показників на рівень військової могутності держави, за якими здійснюється оцінювання поточного рівня військової могутності m -ї держави в системі координат "рівень військової могутності – час".

На етапі № 5 в експерти-аналітики та фахівці, яких залучають до стратегічного аналізу, вивчають результати етапу № 4 в, обґрунтовують рекомендації військового характеру щодо коригування Стратегії національної безпеки, Стратегії воєнної безпеки та інших документів з конкретною досліджуваною державою. При цьому кожна рекомендація має проходити "рецензування" за процедурою етапу № 4 в для визначення очікуваного зростання рівня військової могутності цієї держави.

Це дасть змогу нормативно визначити завдання з реалізації результатів стратегічного аналізу щодо коригування оборонно-промислової політики, витрати на реалізацію превентивних заходів у різних сферах національної безпеки, а також юридичну відповідальність посадових осіб, яких призначають для вирішення завдань воєнної безпеки держави.

На етапах № 6–№ 7 (у Центрі ухвалення рішень) ухвалюють стратегічні рішення щодо впровадження результатів проведеного стратегічного аналізу військових факторів недружніх держав, чий воєнний потенціал подібний до воєнного потенціалу України. Розробляють та ухвалюють Державні програми розвитку збройних формувань, освітні програми вищих військово-навчальних закладів, вносять зміни до інших документів стратегічного рівня (Про Стратегію воєнної..., 2021). Рішення, які ухвалюють на цьому етапі, мають закритий характер.

Оцінювання рівня геополітичної могутності вибраних держав здійснюється аналогічно на етапах 2г–5г за затвердженими факторами та їхніми показниками з прийнятою періодичністю.

Рекомендації щодо коригування в бік зростання військової могутності власної держави стосуються насамперед Стратегії воєнної безпеки та стратегічного планування розвитку ОПК (Про Стратегію розвитку..., 2021).

Більш детально оцінювання рівня геополітичної та військової могутності недружніх держав наведено в монографії (Богданович, Сvida, & Скулиш, 2012).

Висновки. Спрощена методика обґрунтування рекомендацій щодо коригування політики національної безпеки за результатами стратегічного аналізу факторів геополітичної і військової могутності недружніх по відношенню до України держав містить дві складові, які з достатньою для практики точністю на стратегічному рівні дають змогу обґрунтовувати рекомендації щодо внесення змін у Стратегію воєнної безпеки та у Стратегію розвитку оборонно-промислового

комплексу України. При цьому геополітична складова методики орієнтується на корегування політики національної безпеки таким чином, щоб знизити рівень геополітичної могутності недружньої держави, а військова складова спрямована на підвищення військової могутності власної держави, у тому числі і шляхом розвитку ОПК.

Більш детально процеси обґрунтування рекомендацій щодо корегування політики національної безпеки за результатами стратегічного аналізу факторів геополітичної та військової могутності недружніх держав та їх практичної реалізації буде розглянуто у Комплексній методиці обґрунтування рекомендацій щодо коригування політики національної та оборонно-промислової політики за результатами стратегічного аналізу геополітичної і військової могутності недружніх держав.

Такий підхід дає змогу визначати ступінь юридичної відповідальності військово-політичного керівництва держави за ухвалені рішення щодо реалізації стратегічних рекомендацій за результатами стратегічного аналізу геополітичної і військової могутності недружніх держав.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богданович, В. Ю., & Висідалко, А. Л. (2015). Шляхи удосконалення методичних основ та інструментальних засобів підтримки процесів прийняття рішень в системі забезпечення національної безпеки. Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. НУОУ.
2. Богданович, В. Ю., Свида, І. Ю., & Скулиш, Є. Д. (2012). Теоретико-методологічні основи забезпечення національної безпеки України: моногр. У 7 т. Т. 4: Воєнна безпека держави і шляхи її забезпечення. (За заг. ред. Є. Д. Скулиша). Наук.-вид. відділ НА СБ України.
3. Методологія деескалації загроз зниження впливу негативних тенденцій геополітичної та воєнно-політичної обстановки на забезпечення воєнної безпеки України. (2024). (В. М. Муженко, В. Ю. Богданович, А. Л. Цибізов, О. В. Передрій). НАСВ.
4. Методологія комплексного використання військових і невійськових сил та засобів сектору безпеки і оборони для протидії сучасним загрозам воєнній безпеці України. (2021). (2-ге вид., розш. та доп.). (В. Ю. Богданович, І. С. Романченко, І. Ю. Свида, А. М. Сиротенко, О. В. Дублян). НУОУ.
5. Президент України. (2020). Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України" (392/2020). <http://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
6. Президент України. (2021). Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року "Про Стратегію воєнної безпеки України" (121/2021). <http://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>
7. Президент України. (2021). Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року "Про Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України" (372/2021). <http://www.president.gov.ua/documents/3722021-38143>.
8. Kotoulas, I. E., & Pusztai, W. (2022). Geopolitics of the War in Ukraine [Геополітика війни в Україні]: Report No 4. Foreign Affairs Institute (FAINST). Athens. <https://euagenda.eu/upload/publications/geopolitics-of-the-war-in-ukraine-final.pdf>
9. Nassim Nicholas Taleb. (2010). The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable. Penguin Books.

REFERENCES:

1. Bogdanovych, V. Yu., & Vysidalko, A. L. (2015). Shlyahy udoskonalennya metodichnykh osnov instrumentalnykh zasobiv pidtrymky protsesiv prynyatya rishen v systemi zabezpechennya natsionalnoyi bezpeky. Suchasni informachiyni tekhnologiyi u sferi bezpeky i oborony. NUOU.
2. Bogdanovych, V. Yu., Svyda, I. Yu., & Skulysh, Ye. D. (2012). Teoretyko-metodologichni osnovy zabezpechennya natsionalnoyi bezpeky Ukrainy. U 7 t. T. 4: Voenna bezpeka derzhavy i shlyahy yiyi zabezpechennya. (Za zag. red. Ye. D. Skulysha). Nauk.-vyd. viddil NA SB Ukrainy.
3. Kotoulas, I. E., & Pusztai, W. (2022). Geopolitics of the War in Ukraine [Геополітика війни в Україні]: Report No 4. Foreign Affairs Institute (FAINST). Athens. <https://euagenda.eu/upload/publications/geopolitics-of-the-war-in-ukraine-final.pdf>

4. Metodologiya deeskalatsiyi zagroz znyzhennya vplyivu negatyvnykh tendentsiy geopolitychnoyi ta voenno-politychnoyi obstanovky na zabezpechennya voyennoyi bezpeky Ukrainy. (2024). (V. M. Muzhenko, V. Yu. Bogdanovych, A. L. Tsybizov, O. V. Peredriy). NASV.
5. Metodologiya kompleksnogo vykorystannya viyskovykh i neviyskovykh syl ta zasobiv sektoru bezpeky i oborony dlya protydyi suchasnym zagrozam voyenniy bezpetsi Ukrainy. (2021). (Vyd. 2-ge). (V. Yu. Bogdanovych, I. Yu. Svyda, I. S. Romanchenko, A. M. Syrotenko, O. V. Dublyan). NUOU.
6. Nassim Nicholas Taleb. (2010). The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable. Penguin Books.
7. Prezydent Ukrainy. (2020). Pro rishennja Rady natsionalnoyi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14.09.2020 "Pro Strategiyu natsionalnoyi bezpeky Ukrainy" (392/2020). <http://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
8. Prezydent Ukrainy. (2021). Pro rishennja Rady natsionalnoyi bezpeky i oborony Ukrainy vid 25.03.2021 "Pro Strategiyu voyennoyi bezpeky Ukrainy" (121/2021). <http://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>
9. Prezydent Ukrainy. (2021). Pro rishennja Rady natsionalnoyi bezpeky i oborony Ukrainy vid 20.08.2021 "Pro Strategiyu rozvytku oboronno-promyslovogo kompleksu Ukrainy" (372/2021) <http://www.president.gov.ua/documents/3722021-38143>.

**DSc (Engin.), Prof Bohdanovych.V, PhD (Military),
Sen. Res.Tsybizov A., Assoc. Prof Hulak O.**

SIMPLIFIED METHODOLOGY FOR SUBSTANTIATING RECOMMENDATIONS ON ADJUSTING THE STATE'S NATIONAL SECURITY POLICY BASED ON THE RESULTS OF STRATEGIC ANALYSIS OF THE GEOPOLITICAL AND MILITARY POWER OF UNFRIENDLY STATES

The relevance of the article lies in the presentation of a simplified methodology for substantiating recommendations on adjusting national security policy based on the results of strategic analysis of the factors of geopolitical and military power of unfriendly states. This methodology comprises two main components that enable the justification of recommendations for introducing changes to the National Security Strategy and the Strategy for the Development of Ukraine's Defense-Industrial Complex. Used during the research content-analysis of scientific sources, comparison, classification, systematization.

Results. The core of the methodology involves assessing the geopolitical and military power of the selected state based on factors determined through an information-monitoring system. The geopolitical component of the methodology focuses on adjusting national security policy in a manner that reduces the level of geopolitical power of the hostile state, while the military component aims to enhance the military power of one's own state, including through the development of the defense-industrial complex.

Proposals justified in this manner regarding the implementation of the aforementioned measures are documented and transmitted to the Decision-Making Center for further processing.

In the long term, it is possible to adapt Ukraine's military power to the level of military power of the selected hostile state as defined within the legal framework.

This approach also makes it possible to determine the degree of legal responsibility of the state's military-political leadership for decisions taken in implementing strategic recommendations derived from the strategic analysis of the geopolitical and military power of unfriendly states.

Keywords: security environment, military security, military power of the state, factors, geopolitical power of the state, military threats, national security, strategic analysis, "black swans".